

Feminizm

Gisela Notz

Çeviren: Sinem Derya Çetinkaya

phoenix

İçindekiler

Önsöz	7
I. Teori	9
1. Feminizm nedir?	9
2. Tanımlar	10
3. Teorik İddia	13
4. Bir Hareket Olarak Feminizm	25
5. Bir Bilim Olarak Feminizm	28
II. Tarih	33
1. Orta Çağ ve Yakın Çağ'da Feministler	33
2. İlk Sosyalistler ve Feminizm	35
3. Devrimci Zamanlarda Feminizm	37
3.1. Fransız Devrimi ve Sonuçları	38
3.2. Daimi Örgütlenmiş Bir Hareketin Başlangıcı– 1848 Devrimi	41
4. Eğitim, Politik ve Ekonomik Katılım İçin Verilen Mücadeleler .	43
4.1. Sosyalist Kadın Hareketinden Ayrışmalar	44
4.2. Kendi Kaderini Tayin Hakkı	47

4.3. Uluslararası Feminizm	48
4.4. Barış Politikaları ve Savaş Katılımı	52
5. I. Dünya Savaşı ve II.Dünya Savaşı Arasındaki Dönemde Feminizm (Weimar Cumhuriyeti)	55
6. Nasyonel-Sosyalizmde (olmayan) Kadın Hakları	56
7. II. Dünya Savaşından Sonra Yeniden İnşaa Çalışmaları.....	58
7.1. Partilerüstü ve Partidışı Kadın Politikası	58
7.2. Anayasa'da Eşitlilik Maddesi	60
7.3. Kadın Barış Hareketi	64
7.4. Feminizm ve Varoluşculuk	66
8. 1968'lerin ve 1970'lerin Yeni Kadın Hareketleri	68
8.1. ABD'de Feminizmin Başlangıcı	68
8.2. Federal Almanya'daki Yeni Feminist Hareketin Başlangıcı.....	70
8.3. Yeni Kadın Hareketinin Programı	74
8.4. Sosyalizm ve Feminizm.....	88
8.5. Tepkilere Karşı Feminist Açılım	90
8.6. Feminist Öğretim ve Araştırma	101
8.7. Devlet Feminizmine Doğru	104
8.8. Almanya Demokratik Cumhuriyeti'nde Feminizm.....	105
9. Birleşik Almanya'ya Doğru Giderken Feminist Anlayışlar	108

III. Geriye Ne Kalıyor? 111

Kaynakça 115

Önsöz

Feminizm 1993 yılında Almanya'nın birleşmesinden 3 yıl sonra *Feminist Teoriye ve Pratiğe dair Yazılar* dergisinin 35. sayısındaki kapağa, başlıkta yapılan kelime oyunu ile "Feminismus" yani "feminizm mecbur" ile taşınmıştı. Daha o dönemde feminist teori ve pratiğin orta sınıf kadınının çıkarlarından ve sosyal devletlerin himayesinden sağ çıkabilir mi, sorusu soruluyordu. Keskin biçimde formüle edilen bu sorunun cevabı "evet" ile yanıtlanıyor gibi görünüyordu. Çünkü yayının bu sayısındaki envanterinde yapılan (öz)eleştiri, feminist politikanın; dünya politikalarındaki değişime kayıtsız kaldığı ve tepki vermediği, yerel alanlarla, eşitlik üzerine güvenlik ve uyum konuları ile kendini yarı özel kadın alanlarıyla sınırladığı ile ilgili tahminleri yansıtıyordu.

Egemenler, Almanya'nın birleşmesinden 3 yıl sonra da; hala beyaz, orta sınıf ve üst sınıfı temsil eden erkeklerden oluşuyordu. Parlamentoda kadın sayısı nicel olarak artıyor olsa da; parlamenter fonksiyonlarda erkek egemenliği öncelikliydi. Feministler, uzak bir hedef olan sistem değişikliği ile alaycı bir biçimde sisteme dâhil olma dışında henüz alternatif bir yol görmüyorlardı. Bununla beraber feministler, otonom ve muha-

lif bir feminist harekete asgari düzeyde bir yaşam alanı sunmasından dolayı formel demokrasiyi savunuyorlardı ve formel demokrasiden, ataerkil karşıtı, anti kapitalist, anti ırkçı mücadelede sonuna kadar fayda sağlamak istiyorlardı. Eski doğu bloğu ülkelerinde var olan kadın hareketi ile ilgili olarak kesin bir fikre, eski Doğu Almanya'daki kadın hareketi ile ilgili çok fazla bilgiye sahip değillerdi.

Almanya'nın birleşmesinden sonraki 20 yılda da durum çok farklı değildir. Bu sebeple *Feminizme Giriş* esaslı ve öncelikli olarak Federal Almanya'nın batısını referans alıp, Federal Almanya'nın doğusu, diğer Avrupa ülkeleri ve Avrupa dışı ülkeleri, kısmi olarak konuya dâhil edecektir. Çünkü feminist hareket uluslararası idi ve şu anda da –var olduğu kadar– öyledir. Kendisini feminizm olarak tanımlayan bütün fikir akımları ve yönler de bu giriş kitabında sunulamayacaktır. *Feminizme Giriş*, 21. yüzyıl başında geçen tartışmalı ve çok sesli bir süreçle alakalıdır. Bu bağlamda bizce önemli olan, feminizmi özgürlükçü potansiyeli üzerinden konu etmek, onu ataerkil karşıtlığı ve toplumsal değişim anlayışları içerisinde okuyucuya sunmaktır.

Aziz Simoncular'ın Fransız Devrimi'nde kullandığı “Bir daha asla savaşıma, asla ulusal bir şekilde çatışma, herkes için sevgi (herkesi sev!)” parolası, feminizmin tarihsel sürecinde önemli bir yer tutar ve günümüzde hala güncelliğini korur. Hatta feminizm “diğerlerine” ve yabancılara karşı artan dışlama ve düşmanlığa karşı, yoksulluğa ve “yeni savaşımlara” karşı her zamankinden daha fazla güncel bir konumdadır. Kapsamlı tarihsel, teorik-bilimsel ve deneysel bir temsil böylesi bir “giriş” çalışmasını çok daha ileriye taşıyacaktır.

I.Teori

1.Feminizm nedir?

Feminizm kavramı durumsal olarak birçok kavramı içinde barındırır. Feminizm tarihsel ve güncel birçok farklı pozisyon ve akım için bir üst kavramdır. Ortaya çıkışına ilişkin birçok farklı anlatımı olduğu için tarihsel olarak da feminizmi tek bir çıkış noktasından türetmek mümkün değildir. Kimileri bu kavramın, Latince “femina” yani dişi, kadın kelimesinden türediğini savunurken, diğerleri feminizmi sadece diğer 19. yüzyıl ideolojik “izm”ler gibi değerlendiriyordu. Feminizmin eril olmadığı aşikârdır. Fakat kadınlardan birbirinin aynı ilgileri olan homojen bir grup gibi bahsetmek de mümkün değildir. Kadınlara yönelik toplumsal ayrımcılıkla mücadele konuları incelendiğinde, farklı ülke ve bölgelerde teorik altyapılar da göz önünde bulundurulduğunda birbirinden farklı “feminizmlerin” olduğunu anlıyoruz. Yalnızca yakın zamana bakacak olursak; radikal feminizm, liberal feminizm, ekofeminizm, siyah feminizm, sol feminizm, postfeminizm, yeni feminizm ve birçok farklı feminist akımı görebilir ve ortak bir femi-

nizmden bahsetmenin neredeyse mümkün olmadığını anlayabiliriz.

Birçok feminist akım, kadını bir kurban, bir obje olarak görmez, aksine onların eyleme geçen aktif birer birey olduklarını vurgular. Feminizmi, kadın hareketinin teorik ve bilimsel çabası, ayrıca kadın cinsiyeti üzerindeki ayrımcılığa karşı bilimsel ve pratik bir bilgi bariyeri, ayrımcılığın üstesinden gelme hareketi olarak değerlendirebiliriz. Bu sebepten dolayı feminizm bir toplumsal hareketi temsil etmektedir; yani, kadınların hayat şanslarında bir düzelme olması için politik ve pratik önlemler organize eden, kampanyalar ve eylemler düzenleyen, ayrımcılık ve kötü koşulların ortadan kalkması için müttefik kazanmaya çalışan bir toplumsal harekettir.

2.Tanımlar

Öyle tahmin ediliyor ki, feminizm kavramı Fransız Devrimi zamanında ortaya çıkmıştır. Ancak bu konu üzerine de feminizmin anlamı üzerine yapılan tartışmalar gibi anlamı ve kökeni üzerine farklı görüşler hâkimdir.

Hiçbir zaman, feminizm denilince ne anlaşılması gerektiğini söyleyen, kimin feminist olup kimin olmadığını belirten bir "Feminist Merkez Komitesi" var olmadı. Bazı yazarlar feminizmin kavramının isim babasının Charles Fourier (1772–1834) olduğunu söyleseler de, Fourier'in "Ayrımcılığın Analizi ve Değişimi" incelendiğinde (Thiessen 2010), kendisinin kadın ve erkek eşitliği konusuyla ilgilendiği anlaşılır. Örneğin; "Yeni Sevgi/Aşk Dünyasından" adlı eserinde şöyle der: "Uyum (erkek ve kadın arasındaki), kadınları bir mutfak önlüğü ve bir ocağın arkasına sınırlandıracağımız bir aptallık ile

sağlanamaz. Doğa, her iki cinsiyeti de bilim ve sanat alanında eşit özelliklerle donattı.”

Feminizm, Fransız Devrimi sırasında, 1793 yılında Olypes de Gouges’un (1748–1793) yargılanmasında da kullanılan bir kavram oldu.

Kadınlar ve cinsiyet araştırmacıları feminizm kavramını 1880’li yıllarda çalışmalarında kullanmaya başladılar. Hubertine Auclert (1848–1914) kadınların seçme hakkını savunan bir aktivistti ve fikir arkadaşları ile feminizmi ilk defa 1881–1891 yılları arasında çıkardıkları *Şehirli* (La Citoyenne) adlı yayında kullandılar. Kadın hak ve taleplerinin hayata geçirilmesi yolunda ciddiyetlerini ifade edebilmek için hâkim olan “maskülenizm”e karşı politik yön gösterici bir hat belirlediler. 1892 yılında da Paris’te hâkim olan maskülenizmin temsilcisi 3. Fransız Cumhuriyeti’ne karşı bir “Feminist Kongre” düzenlediler. Bu kongreden sonra maskülenizmi, feminizmle karşı karşıya getirmek olağan hale geldi. Ute Gerhard (2009) bu kongreden sonra feminizmin, batılı kadın hareketi içinde bir işaret fişeği gibi yayıldığını belirtir. Karen Offen ise (1993) yüzyılın dönüşünde “neredeysse” tüm Avrupa’nın bu kavramı kullandığını ve üzerine tartışmalar yürüttüğünü savunur. O zamanlar, daha sonradan eski feminizm diye adlandırılacak olan, ilk kadın hareketi, esasta kadınların politik ve hukuksal ayrımcılığın olduğu alanlarda eşit haklara sahip olması ve bu eşitsizliklerin kaldırılması için mücadele vermiştir. Yalnız eski feminizm, durum analizi yapmadan ilk kadın hareketine dâhil edilemez, feminizm benzerlikler ve ayrışmalar gösteren kadın hareketinin farklı kanatlarının bütünüdür. Zaten feminizm yoluyla “eşitlik” elde etmek farklı biçimlerde yorumlanıyordu: Kimileri eşitlikçi bir planı öngörürken diğer-

Kaynakça

- Heide Berndt:** "Kommune und Familie", in: Kursbuch 17, 1968, (Titel: Frau Familie Gesellschaft), S. 129-144.
- Gisela BocklBarbara Düden:** Arbeit aus Liebe - Liebe als Arbeit: Zur Entstehung der Hausarbeit im Kapitalismus, in: Dokumentation der ersten Berliner Sommeruniversität für Frauen. Berlin 1977.
- Anneliese Braun:** Auf der Suche nach einer feministischen Theorie des Wirtschaftens, in: Utopie kreativ, H. 152, S. 543-554.
- Christina von Braun/Inge Stephan (Hg.):** Gender Studies. Eine Einführung, Stuttgart/Weimar 2000.
- Judith Butler:** Das Unbehagen der Geschlechter. Frankfurt - Main 1991.
- Peter Brückner:** Autonomie oder Getto? Kontroversen über die Alternativbewegung, Frankfurt/M., 1978.
- Sitnone de Beauvoir:** Le Deuxieme Sexe. 2 Bde., Paris 1971 (1. Basim. 1949).
- Raetvyn Connell:** (ilkin Robert W.): Der gemachte Mann. Konstruktion und Krise von Mannlichkeiten, Opladen 1999.

- Mariarosa Dalla Costa/Selma James:** Die Macht der Frauen und der Umsturz der Gesellschaft, Berlin 1973.
- Hedvig Dohm:** Die Antifeministen, Berlin 1902.
- Sulamith Fireston:** Frauenbefreiung und sexuelle Revolution, Frankfurt/M. 1975.
- Charles Fourier.** Aus der Neuen Liebeswelt. Über die Freiheit in der Liebe, ausgewählt und eingeleitet von Daniel Guerin. Mit einem Anhang über die Freiheit in der Arbeit, ausgewählt und eingeleitet von Marion Luckow. übers. v. Eva Moldenhauer, Berlin 1977
- Heinrich-Böll-Stiftung und Feministisches Institut (Hg.):** Wie weit flog die Tomate? Berlin 1999
- Doris Lessing:** Das goldene Notizbuch, Frankfurt/M. 1978.
- Marta Mies:** Methodische Postulate zur Frauenforschung. in: *beiträge zur feministischen theorie undpraxis*, H, 1/1978, S. 41-63.
- Rossana Rossanda:** Einmischung. Gespräche mit Frauen über ihr Verhältnis zu Politik, Freiheit, Gleichheit, Brüderlichkeit, Demokratie, Faschismus, Widerstand, Staat, Partei, Revolution, Feminismus, Frankfurt/M. 1980.
- Barbara Thiessen:** Feminismus: Differenzen und Kontroversen. in: Ruth Becker/Beate Kortendies (Hg.): *Handbuch Frauen- und Geschlechterforschung*, Wiesbaden 2010, 3. erweiterte und durchgesehene Auflage, S. 37-44.
- Christina Thürmer-Rohr:** Mittäterschaft der Frau Analyse zwischen Mitgefühl und Kalte. in: Studienschwerpunkt »Frauenforschung« am Institut für Sozialpädagogik der TU Berlin (Hg.):

Mittäterschaft und Entdeckungslust, Berlin 1989, S. 87-103.

Monique Wittig. Wir werden nicht als Frauen geboren, in: *Ihresinn*. Eine radikalfeministische Lesbenzeitschrift 27/2003, S. 8-19. Feministische und postfeministische Theorie und Praxis

Berliner Kinderladen: Antiautoritäre Erziehung und sozialistischer Kampf, Köln/Berlin 1970.

Christel Dormagen: Geld Macht Liebe. Frauen: Neue Unabhängigkeit, alte Gefühle, Hamburg 1993.

Thea Dom: Die neue F-Klasse. Wie die Zukunft von Frauen gemacht wird, München 2006.

Heidrun Uta Ehrhardt: Die ersten zwanzig Jahre. beiträge zur feministischen theorie und praxis. in: *metis*. Zeitschrift für historische Frauenforschung und feministischen Praxis, H.13/1998.

frauen helfen frauen e. V. Lübeck (Hg.): Bei aller Liebe. Gewalt im Geschlechterverhältnis, Bielefeld 2000.

Maria-Eleonora Karsten/Ursula Rabe-Kleberg: Kinderladen und Kinderöffentlichkeit oder was ist an alternativen Formen vorschulischer Erziehung anders? in: Lutz von Werder (Hg.): Was kommt nach den Kinderladen?, Berlin 1977, S. 59-67

Margit Kaufmann: Feministische Politik auf Wanderschaft: nach dem Abschied von Vater Staat zur Einkehr in der Männerrunde auf der kranken Mutter Erde. in: *beiträge zur feministischen theorie und praxis* 1988, H. 21/22, S. 191-200.

Katja Kullmann: Generation Ally. Warum es heute so kompliziert ist, eine Frau zu sein, Frankfurt/M. 2003.

- Marta Mies I Vandana Shiva:** Ökofeminismus, Beiträge zur Praxis und Theorie, Zürich 1995.
- Carola Möller:** Über das Brot, das euch in der Küche fehlt, wird nicht in der Küche entschieden, in: *beiträge zur feministischen theorie und praxis 1991*, H.29, S.7-24.
- Gisela Notz:** Der gefährliche Einfluss der Frauenblätter. Feministische Medienkultur in Deutschland, in: Lea Susemichel/Saskya/Rudigier (Hg.): *Feministische Medien jenseits des Malestream*, Königstein/Taunus 2008.
- Sibylle Plogstedt.** Frauenbetriebe. Zum Kollektiv zur Einzelunternehmerin, Königstein/Taunus 2006.
- Bettina Rürup/Christina Schildmann:** Boxkampf mit unsichtbarem Gegner. Feminismus heute, in: *Neue Gesellschaft Frankfurter Hefte 1 und 2 2011*, S. 20-24.
- Werner Sauerborn:** Von der Frauenpolitik zur integrierten Geschlechterpolitik. in: Heinrich-Böll-Stiftung (Hg.), *Geschlechterdemokratie wagen*, Königstein 2003, S. 27-38
- Mona Steffen:** SDS, Weiberräte, Feminismus? in: Wolfgang Kraushaar (Hg.): *Frankfurter Schule und Studentenbewegung. Von der Flaschenpost zum Molotowcocktail, 1946-1995*, Bd. 3, Aufsätze und Register, Hamburg 1998, S. 126-140.
- Claudia von Werlhof.** Der blinde Fleck in der politischen Ökonomie, in: *beiträge zur feministischen theorie und praxis 1978*, H. 1, S. 18-32.
- Claudia von Werlhof/Marta Mies/Veronika Bennholdt-Thomsen:** *Frauen, die letzte Kolonie*, Reinbek 1983.

Christa Wichterich: Überlebenspragmatikerinnen - ein Bein in der Subsistenz-, das andere in der Warenproduktion. Erfahrungen mit Stammesfrauen in Indien, in: *beiträge zur feministischen theorie und praxis*, H. 23/1988, S. 9-20.

Wissenschaftlicher Beirat »Die Frau in der sozialistischen Gesellschaft« bei der Akademie der Wissenschaften der DDR unter Leitung von Herta Kuhrig und Wulfram Speigner (Hg.): Zur gesellschaftlichen Stellung der Frau in der DDR, Leipzig 1978.